

Kiss Mihály

A gyomai református egyház történetéből

1939

Jegyzet a Gyomai Református Egyház történetéből.

Gyoma község rövid története

Békés vármegye e ma virágzó szép községnek eredetét az ismeretlenség köde takarja. Régi feljegyzésekből annyit bizonyosan meg lehet állapítani, hogy határterültén még öt falu állott Gyomán kívül, t.i. Ege, Pó, Nyárszeg, Félhalom és Varsány. Budai Éσαιásnak Magyar Ország Históriaja című művében említés tételik róla mint a melyik község már 1214-ben megvolt. A XVI. században pedig a vármegye legnépesebb falvai közé tartozott. 1682-ben török dúlásnak esett áldozatul, 1705-ben meg a ráczok pusztították el, úgy hogy mintegy 12-14 esztendeig romokban hevert. Lakosai elszéledtek, részben pedig az üldözéstől való állandó remegés közepette földalatti putrikban laktak. Egyházunknál található feljegyzések szerint 1717. november havában kezdtek lakosai újra megülni. Határa nagyobb részben ősidőktől kezdve földesurak kezében volt, úgy azonban, hogy a régi feljegyzések megemlítik, miszerint három nemesi família van benne a „Gálos, Izsó és Kruchió” nagy népességű hadak, melyek egymással egyetértésben éltek. Legnagyobb földesura az 1729-ben báróvá 1732-ben pedig Békés vármegye fő ispánjává tett Haruckern János György volt, kinek családjából 1775-ben a férfiág kihalt s így 1806-ban kezdtek megosztozni a Békés megyei birtokon, melyek közül Gyoma gróf Hochammern Ferdinándnak esett. Az ezernyolcszázad év elején árendába adattak a birtokai, mint a feljegyzések említik „egy nagy tehetségű és igen becsületes férfiúnak Wodiáner Sámuelnek ki Bécsben lakott ugyan, de jobbágyai iránt kegyes feleségestől együtt. Lakói színmagyarok voltak. 1830-ban jöttek ide Mezőberényből német nyelvű evangélikusok. Határa ma 22399 kat. hold. lakóházainak száma, összes népessége pedig az 1910. évi népszámlálás adatai szerint 11699, ebből református 8625, evangélikus 1004, római kath. 1722, izraelita 200, görög keleti 19, görög kath. 15, unitarius 3, egyéb 21.

A gyomai Református szent eklézsia története a mostani templom építésig:

Hogy mikor ragyogta légyen először a reformáció világossága az e helyen letelepedett nép lelkét, hogy mikor alakult légyen e földön az első református szent gyülekezet, ezt nem lehet biztosan tudni.

Valószínűleg már a reformáció első évszázadában, vagyis az ezeröttszázad évek vége felé elfogadták atyáink az emberi találmányoktól megtisztított ősi apostoli evangéliumi hitet, mert így magyarázható meg az a körülmény, hogy az ekkori nehéz közlekedési és ismertségi viszonyok között már az ezerhatszázad évek elején tartott szatmári zsinat által 1634-ben ide rendeltetett lelki pásztornak Diószegi András. Az is valószínű, hogy a reformáció a maga nagy tiszta és szent tudományával s boldogító hitével egyöntetűleg illette meg az itt élő nép lelkét, mert úgy olvassuk, hogy 1682-ben a község lakosai mind reformátusok voltak. Ennek bizonyossága ama körülmény is, hogy egészen a legújabb időkig községnek és városnak vezetősege ugyanazon emberekből állott, s minden fontosabb okiratot a lelkipásztor és kurátor

mellett a község bírója, valamint jegyzője írt alá. Az írásos emlékek közül legrégebb a Hajdú János lelkész által vezetni kezdett három rendbeli anyakönyv. Az egyház anyagi életére vonatkozó okmányok nagy hiányossággal 1773-tól kezdődnek. Amaz előbb említett anyakönyv a következőképpen kezdődik: „Ezen földnek az ellenség – t.i. a török és tatár által lett pusztítása miatt lakosai elszéledvén ismét kezdték megülni ezen lakó helyet új lakosok 1717 esztendőben Mindszent havának 8-ik napján”. Levéltárunk okmányai ama azonos egybeköttetés folytán, melyben a gyomai református anyaszentegyház Gyoma községével állott, nagy részben ott őrizetlenek, de sajnos különösen 1848-ik esztendőben. Április 8-ik napján falaink között pusztító tűzvész, mikor is iskolánk, templomunk, s a városháza a lángok martalékául esett, ezeket is elhamvasztotta. Dávidházi János volt kiváló még haló poraiban is kegyelettel áldott lelkipásztora ez egyháznak azonban még az 1834-ik évben egybe szedegette a régmúlt időkből megtudható és egyházunkra nézve fontosabb dolgokat. Az ő iratai rendkívül becses okmányul szolgálnak a régi idők történetének. Így tudjuk meg, hogy 1718-1721-ig a község bírója s egyszersmind nótáriusa volt Jeges Mátyás akinek idejében készült az első templom a visszatérés után „nádból”. Utána a bíró 1723-25-ig Kós Ferenc lett, a nótárius pedig Nagy Pál Ferenc, ki ezen hivatalát 20 esztendeig viselte. Kós Ferenc bíró idejében készült a második templom, növényből és sárból.

1734-37-ig bíró volt Csath Nagy János, s az ő idejében készítették eleink az új templomot, mégpedig vályogból. 1734-45-ig bíró volt Takó András, kinek idejében készítették egy nagyharangot, míg 1760-ban Bodon János bírósága alatt épült a negyedik templom „fákból”. 1774-ben G. Szabó János uram bírósága idején készült az ötödik templom égetetlen téglából.

Míg 1790-ben oly szűk idő volt, hogy egy köből búza tíz pengő forintokért adtanak, addig az 1791-ik év annyira megáldatott, a kegyelmes istentől, hogy még a nyomáson is eleget lehetett kaszálni – ekkor elhatározták atyáink, miszerint a sok bajlakódás után díszesebb és állandóbb templomot s messze kimagasló tornyot építenek, minek fundamentumát ez évben le is tették. Ha szinte ez évben gazdag aratást engedett is látni őseinknek az úr, nem anyagi kincseknek sokaságával, hanem az élő hitnek szent erejével az arra verejtékező nehéz munkának szíves oda áldozásával, a buzgóságnak meg nem lankadó kitartásának fogtak hozzá a nemes nagy munkához és hordták az építéshez szükséges követ, meszet, a borsodi faanyagokat, az erdei hegyek közül hosszú 22 éven keresztül úgy, hogy a templom fundamentumát Debreczeni András bíróságában 1807-ik esztendőben tették le, a már magasra emelkedő torony mellé, s 1813 augusztus hó 8-án léphették át annak küszöbeit, hogy elmondják falai között a templomavató szent imádságot.

A templom építésének története

Mikor évszázados ősi hatalmas kálvinista templomunkra reá nézünk, minden igazság szerint eszünkbe juthat nekünk, hogy Salamonjai voltak e szent eklézsiának a küzdelmes idők után tiszteletes tudós Marjalaki Dániel és Kolláth Mihály lelkipásztorok, Nagy Sándor községi nótárius, Erdei György... kurátorok, Szilágyi Mihály, Biró János, Molnár Mihály,

Szendrei János, Csapó Mihály, Debreczeni András, Biró P Péter és Cseri János bíró uramék személyében, s olyan minden munkáját, midőn minden fáradságot szívesen és önként odaáldozó, buzgóságában emléküket örökké kegyelettel őrizett volt a szent nép sok ezre, kik hosszú 22 esztendőkön által lankadatlan odaadással fáradoztanak, hogy e helyen az apostoli tiszta hitnek s a magyarságnak messze világító évszázadokra álló hatalmas világító tornya megépíttessék.

Fájdalom a templom építésre vonatkozó okmányaink is nagyon hiányosak. A torony fundamentumát 1791-ben tették le, arról egyáltalán írott emlékünk nincsen. Azonban következtethetünk a templom építési meglevő szerződésekről arra, miszerint ennek anyagát is ők maguk szerezték be, s hordták elő nagy-messze idegenből, kimondhatatlanul sok fáradsággal. Egyedül két szerződés vonatkozik meglevő okmányaink közül a toronyépítés ügyére. Az egyik az, amely szerint 1805. július 8-án élesdi lakos Retezsár Pétertől 600 köböl és 1805. május 23-án Moldován Lászlótól 300 köböl meszet vásároltanak köbjét 4 forintjával, vagyis összesen 3600 forintért. Templomunk fundamentuma már az igaz, hogy csak 1807-ben tétetett le, mind-ezáltal már az 1805-ik évtől kezdve készítették a vállalkozókkal a különbözőféle szerződéseket, a legtöbbször egyenesen kikötve azt, miszerint az anyagot ők adják, vagy annak legalábbis az elfuvarozásáról a gyülekezet tagjai gondoskodnak. S ha elgondoljuk, hogy mely messze idegenből, milyen óriási anyagot kellett itt egybegyűjteni, s ha látjuk, hogy az építkezésben anyagihiány miatt soha fent nem akadtanak, legalább ennek semmi nyoma nincsen, így igazán kalaplevéve kell áldó imádság mellett említeni a bölcs vezetők mellett e szent eklézsia népét, mely hív volt a reá bízottakban és nem lankadott meg, hogy a reá bízott munkát, Isten és magyarságunk dicsőségére elvégezze. Az 1805-ik évben kötnek szerződést a község és egyház vezetői Tiszher (?) Ágoston kecskeméti kőművessel úgy, hogy a már akkor fennálló torony negyedfél öllel feljebb építendő s a templom 23 öl 2 ... hosszúságban 11 öl szélességben 7 öl magasságban elkészítendő 13240 rk. forintért és 57 krajczárért, adatván az egyház magtárából az építőknek minden évben még öt köböl búza is. Mikor azonban övele a végleges leszámolás elkészítettett, akkor fizettek neki 13456 frt 16 krajczárt – búzákon kívül. Ugyanekkor kötnek szerződést valami kecskeméti ácsmesterrel, kinek neve azonban ma már olvashatatlan – a templom-tető munkájára, melyre vonatkozólag megegyeztenek úgy, hogy zsendelyt, s mindennemű anyagot az eklézsia ad. 1070 forintokért. Ezen 1805-ik évben kötnek egyezséget Császár András berényi lakossal téglára olyanként, hogy a vállalkozó tartozik a téglának ezrét 3. rk. forintért és 15 krajczárért adni, s minden 10000 db után fizet nekik az egyház még két véka búzát, azonfelül szerszámot a téglaberakásához, a kemence tapasztásához, kiégetéséhez szükséges dolgokat, mind az eklézsia adja. S így fizetett ki 1805. december 29. 1808. november 19-ig vállalkozónak 3972 frt 30 kr. vagyis hozzávetőlegesen egy év egy negyedmillió téglára. Hegedűs Péterrel szintén így kötött szerződés, ő neki meg 1805. február 6 – 1805. augusztus 13-ig kifizettetett 577 frt, vagyis körülbelül kétszázezer téglára. De ez bizonyosan csak egy részlete volt az óriási téglaszükségletnek, hiszen magába a toronyba rengeteg ily nemű anyag feldolgoztatott, miről számadásaink nincsenek meg. Gömör megyéből, Csetnekről Szontagsz (?) Ádámtól vásárolnak 76 mázsa vasat, 1806. február 21-én, mázsánként 21 forintért, vagyis 1541 forint árut. A mész és zsendelyszállító a templomépítésnél is Retezsár Péter élesdi lakos volt, kitől

1806. július 21-én 200 köből 1808. június 22-én 400 köből 1808. július 8-án 150 köből 1809. július 5-én 200 köből meszet vásároltak 4-4 rk. forintért, vagyis összesen 3800 forintokért. A zsindegyházakra pedig úgy egyeztek meg vele 1806. július 1-én, hogy tartozik adni 115000 drb Hunyadi zsindegyházat 1807. május 16-ra, ezrenként 6 forintért, vagyis végösszegben 750 forintért. Az ilyenformán előkészített építkezés az 1807-ik évben hatalmas arányokban haladhatott előre, mert már az év végén t.i. november 12-én megkötik a szerződést egy kecskeméti mesteremberrel, kinek az aláírása ma már szintén olvashatatlan, hogy ő tartozik a következő évben a tornyot bebádogozni cinezett bádoggal 5961 rk. forintért. 1809. február 21-én pedig már egyik nagyváradi órással lépnek egyezsége, hogy ő négy lappal felszerelt toronyórát készítsen 1250 forintért. Mikor maguk igyekezetével és a nagyhatalmú Istennek megsegítő erejével eljutottak idáig, akkor a belső berendezést állították egybe. E végre 1811. február 3-án Czene István váradi asztalosmesterrel léptenek érintkezésbe, ki felvállalta a padok elkészítését úgy, hogy az eklézsia fizet a munkáért 9000 rk. forintot, továbbá 24 köből búzát, s a legények ellátását s amellet, hogy mindennemű anyagot, deszkát az egyház szerez be és bocsájt rendelkezésre. Egy 1814 évi december 10-én kelt számadásból az után megtudjuk, hogy a székeknek való fát Erdélyből Zentelékéről (?) vásárolták és hozták gróf Bánfy György uradalmából és fizetvén érte 8375 forintot. A végső munka volt a festés és aranyozás, amivel aradi lakos Tenster (?) Sámuel bízta meg 400 forintnyi költséggel, de mikor a munka leszámoltatott, bizony azért is 450 forintot kellett fizetniük. A karbeli székeket és haranglábakat pedig Novák György ácsmester készítette 1171 forint 42 krajczárért. Csupán ezek itt a felsorolt összegek, melyeket ma is okmányokkal, szerződésekkel igazolni tudunk. 51373 forint 88 krajczárt tesznek ki, de hogy mennyi forintot és érdekes okmányt emésztett meg a rohanó nagy időnek minden pusztító ereje, az nyilván elgondolható, ha figyelembe vesszük a végleges leszámolást, mely szerint a torony és templomépítés egy évszázaddal ennek előtte készpénz kiadásban belekerült 118171 forintba és 44 krajczárba. Hát, még ha hozzávesszük ehhez az akkori hívek által természetben szolgáltatott hozzájárulás nagy mérvét, úgy bizonyára nem tévedünk, ha 150000 forintnál többre becsüljük templomunk ellátásának költségeit. Csak az Urért és az Urnak élő hitben és buzgóságban valami végtelen magas fokon álló nép voltak bizony a mi atyáink, a mi elődeink, kiknek valóban az életük sem volt drága, hogy elvégezzék a reájuk bízott szent és magasztos munkát. Az egész természetes, miszerint az óriási összeget akkor is szegénységben élő református népünk minden önfeláldozása mellett sem volt képes egyszerre s evéből 1808-1811 években egyesektől és Mezőtúr városától 19000 forintnyi kölcsönt vettenek fel, de ezeket oly hamarsággal visszafizették legyen, legnagyobb részben egy-két esztendő alatt, hogy e takarékoság és gondosság ismét önkénytelenül is az elismerés szavait kell hogy kiváltsa, különösen a mai kor embereiből. Csoda-é, ha mikor nem is egy évszázad alatt a hatodik templom épül fel e helyen, csoda-e, ha mikor ez évszázadokkal diadalmaskodó épületet 1813 évi augusztus 8-án annyi mérhetetlen munka és költség után magasztos rendeltetésnek átadhatják, falai között megerednek az örömmek, a boldogságnak könnyei, imádkozva mondják el a szép zsoltárt: Tebened bízunk eleitől fogva (Zsolt. XG.) Csoda-é, ha egy évszázad múltán mi, a késő utódok is nagy és szent ünnepet ülni jöttünk össze ennek falai között, hogy áldó imádság mellett mondjuk el az ő neveiket, hogy cselekednénk a kegyelem

örökkévaló kútfejének, ha adna nekünk is kegyelmet és erőt hasonlókká lenni azokhoz, akik a mi atyáink voltak.

A gyomai református szent eklézsia története 1813-1913

Anyaszentegyházunk történetében a XVIII.-ik évszázad méltán nevezhető a templom építési évszázadának, a XIX.-ik évszázad pedig a megerősödés, a felvirágozás századának. Óh, ha baj, küzdelem nélkül nincsen magános ember élete sem, bizony annyival kevésbé vagy a testületnek élete. Ám az isteni kegyelem mindig közel való volt emez őt féltő, tisztelő néphez, s adott neki olyan bölcs vezetőket, oly nemes szívű lelkipásztorokat, a hitben, szeretetben s munkában oly önfeláldozásig hív sáfárokat és adott a népbe olyan felkölt gondolkodást és hitet, hogy az évszázad alatt nagy erővel haladhattak a nagy cél felé, hogy e város és ebben a református anyaszentegyház hegyen épített világítótorony légyen Istennek és 48-as időkben különösen magyar hazánknak dicsőségére. Buzgó lelkipásztorai közül kettő emelkedik ki, egyik az első évszázad papja Dávidházi Sámuel, a másik pedig az évszázad utolsó papja, Garzó Gyula, kiknek itteni szolgálata egy-egy korszakot jelent történetünkben. A hatalmas méretű és óriási áldozatokkal felépített templom végső elszámolás a rendkívül sok nehézségeket teremtett. E közben jött a pénzdevalváció, sok bonyodalmat idézett ez is elő az elszámolás körül, ezen kívül a felettes hatóságok felülvizsgálásával járó akadályok, úgyhogy 1815-ben foganatosított a végleges leszámolás. Ekkor még egy esztendő sem telt el, hogy 1816-ban óriási szélvihar dühöngött határunk felett, ezek felett megrongálta az új templom tetejét, úgy hogy ez év március 5-én 25000 db új zsindelet kellett javításra vásárolni 475 forintért maga a reparáltatás 2500 forintba került.

A templomépítő nagy Kolléth Mihály lelkipásztort 1818-ban Hódmezővásárhely hívta meg első papjának, hogy ez pótolható legyen a göttingai külföldi egyetemen tanuló Dávidházi Sámuelben a korábbi vezért találta meg, ki hivatalát 1862. április 23-ig, vagyis 44 teljes éven át vezette. 1827-ben a toronyra díszes gombot tétet 2100 forintnyi költséggel, 1841-ben 12 mázsás harangot szereltet be 2216 forintért, mely mellé az ő buzgósága folytán készített nemes Kruchió István egy csaknem 6 mázsás harangot 1076 forintért, majd mikor 1848. április 8-án du. 1 órakor nagy szélben óriási tűz támadt, mely elhamvasztotta az iskolát, a káplán-lakást, a templomot, tornyot és városházát, az ő bölcsességére várt ezeknek a lehetőséghez mérten való helyrehozása, s az ő idejében készült végül 1854-55 években egy 26 változatú díszes orgona 14000 forintért szeretettel emlegették nevét, az ő itteni szolgálata idejére esik a szabadságharcnak küzdelme, ennek dicsősége és minden küzdelme és minden szenvedése minden ilyen alkalmat felhasznált a gyülekezet hazafias nevelésére 1848. március 26-án alkalmi beszédet tartott Magyarországnak függetlensége ünnepén felírja, hogy 1848. július 12-én 175 katona ment innen a Maros mellé örködni a rácok ellen, 3 hét múlva másik csapat annak utána pedig a toborzott önkéntesek. Anyakönyvei a legpéldásabban vezetettnek és rendben összeszedette Gyomának, de vele együtt a gyomai ref. egyháznak történetét is, mely jegyzete fiának, Dávidházi János kabai esperes úrnak adományaként egyháznak levéltárának értékes és drága tulajdonát képezi, az ő szolgálata idejéből származik az is, hogy

Gyomán miként oszlanak meg a hitfelekezetek 1856 prezbiteri gyűlés jegyzőkönyvéből hogy vagyon református 7728, ag. Ev. 415 és rom. kath. 212. Temetése 1862. április 26-án az egész város és egyházmegye nagy részvét mellett történt.

Utána a prezbiterium kimondotta, ezek után két lelkészi állást kíván betöltetni, az egyik lelkészi állásra Bencze Istvánt, ki már 18 éve működött itt, a másik pedig Kása Dániel választatott meg. Úgy ő, valamint a helyébe megválasztott az elhunyt Dávidházi fia. Dávidházi László kevés ideig voltak lelkipásztorok, mert rövid időn ők is elhunytak. 1871-ben így a gyönki gimnázium tanárát, Garzó Gyulát hívta meg az egyház lelki pásztorának, ki ezen hivatalát 37 éven át viselte. 1871-től különösen a nyolcvanas évekig, ki egyházunk mindig az iskolának a vezetője az egész templom és toronyépítés gondja az ő vállán... 1878. október 13-án már megkötik a szerződést e munkálatokra Halmy Andor csabai műépítésszel 22200 forintnyi költséggel, gondosan kiszámítva, hogy e nagy teher bírásához minden 15 éven felüli személyre 2 forint személyi adó fog esni – ilyen adózó létszen 5179 személyvagyoni adó pedig minden forint után 45 krajczár, lévén az adóalap 31600 forint 35 kr. Ugyanezen évben megrendelnek egy 35 métermázsás nagyharangot 5880 forintért. Mikor pedig szépen restaurált templom készülöben volt, 1879. augusztus 31-én elhatározta a templom körüli kerítésnek vasráccsal való körülkerítését, ami 3740 forintba, az úr asztala padok befestése 224 forintba. Egyesek pedig keresztelési felszerelésekre gyűjtöttek 163 forint 94 krt. A szépen restaurált templom ünnepélyes megnyitása 1879. év november 2-án történt. Garzó Gyula 1878-ban megkérte a Békéscsabai Gazdasági Egyesületet, hogy a templomkert befásítására csemetéket adna. Ez a kérelem teljesített. Már a templom ünnepélyes megnyitása után a keserűség ekkor tűnik ki irataiból, egy hatalmas nyolc oldalas memorandumot terjeszt a templomtér ügyében a prezbiterium elé. Mikor pedig ez ügyben öt nyilvánosan röpiratokban is megvádolják, engedetlenséget tanító, erkölcsöket vadító, bujtogató és izgató papnak nevezik. 1880. április 18-án még lelkészi állásáról is lemond. A prezbiterium azonban elégtételt szolgáltatott neki. Mikor a pereskedés hullámai lecsendesedtek, a m. kir. Minisztérium utasította el a vádaskodókat, s állapította meg az egyház igazát, melyekért oly sokat küzdött és fáradozott.

Alig múlt el a küzdelem, ismét nagy dolgok megvalósításán fáradozik. A kántorlakás romlott, az iskolák tarthatatlanok. Már 1862-ben kimondották atyáink új központi iskola építését, amely azonban húsz éven várt. Garzó munkájára 1881-ben kántorlakást építtetett 5081 forintrét, 1884-ben központi fiúiskola és két külső iskola építésére szavaz meg az egyház vezetősége 48000 forintot. 1885-ben az orgonát újítják meg 3100 forintnyi költséggel, egy évtized múlva pedig a másik lelkész lakást 6900 forintnyi árlejtési (?) összeggel. Bizony méltán tanúbizonyságot kell tenni róla, hogy amit itt szemeink szemlélnek, messze vidéken híres gyönyörű templomunk, Isten dicsőségét hirdető zengzetes négy harangunk, virágzó ékes templomkertünk, központi egyházi épületünk, két szép lelkészlakásunk, egy kántori lakásunk és 12 iskolánk a jó isten megsegítő kegyelme a gyülekezet áldozó buzgósága mellett mind Garzó Gyula hatalmas munkáját hirdeti. Egyháza 1878-ban lelkészi díszpaláttal ajándékozta meg, ki 1908-ban augusztus hó 18-án visszaadta lelkét jó teremtőjének kezébe. Lelkipásztor társa Bencze István 1886. január 9-én hunyt el. Helyébe Kálmán Farkas választatott, ki hivatalát 1887. április 24-én foglalta el, mit 1906. október hó másodikán bekövetkezett

haláláig viselte. 1907. február hóban Harsányi Pált és Dombi Béla lelkészt hívta meg, ki is hivatalát 1909. október elején vette át. Ez újak időben két nagyobb horderejű munka vitetett véghez. Az egyik az, hogy az egyházi adó 1909-től kezdve progresszív adóalapon vétetett ki. 1913-ban az évszázados ünnepségek idejére az összes egyházi épületek renováltattak 11000 (tizenegyezer) korona költséggel, adakozásból ablakfüggönyre befolyt 600 korona, melynek elkészítését Harsányi Pálné eszközölte, egy gyönyörű fehér márványmedence kereszteléshez, egy drb kék bársony-urasztali terítő, egy tiszta ezüst aranyozott úrasztali kehely, melyek adományból szereztettek a hívők által be.

Ezen régi történelmi adatokat Harsányi Pál gyomai református lelkészünk a templomunknak 100 éves fennállása alkalmából, mely 1913. év december hó 14-én ünnepeltetett meg, állíttatta össze. Ezen rövid kivonatot tehát én, mint B (?) Kiss Mihály gyomai lakos családtalan egyén az utókor javára írtam elő Gyomán 1939. évi április 23.

(B?) Kiss Mihály